

Studietur til Bretagne i Frankrig den 21.-27. september 2002

En dejlig **lørdag** morgen kl. 04.30 står vi op. Jeg skal til Frankrig. Pakker mine ting og tager af sted til Aalborg Lufthavn. Møder Else Fink og nu skal det nok gå. Flyver til København og fra København til Paris. Har et møde i det danske hus hvor vi blev orienteret om fransk landbrug og fransk svinebrug især Bretagnes svinebrug. De større brug har helt op til 100 grise per ha. Svinetætheden er enorm, og man står over for store problemer med at tilpasse den i forhold til jordarealet. Man er nu klar over at der er ingen vej udenom, og produktionen har svære problemer hvis man ønsker at udvide eller tilpasse. Vi spiser sildefileter, hellefisk, laks og andre fisk til frokost hertil serveres en udmærket hvidvin. – Nu har vi også prøvet det. Det er hyggeligt, og vi tager til TGV ud vest på til Brest i Bretagne. Vejret er dejligt, 18-22° solskin.

Søndag sover vi længe. Dem der skal køre bilerne, skal have dem hentet, og de er ikke tilbage før 10.30. Det viser sig efter et dejligt morgenmåltid at der er basar ude i de nærmeste gader omkring hotellet. Vi beslutter at blive i området et par timer ekstra og nyder stemningen og atmosfæren. Det er rigtigt hyggeligt.

Så tager vi af sted, Vestbretagne sightseeing. Vi ser et par kirker og nyder sandstenene, skulpturerne og nogle specielle kombinationer imellem afguder og guder. Vi hører fra vores guide at hvis man fejler noget, er der flere der først går til en klog mand end de går til lægen! Man er troende; men skulle nødig være "uvenner" med nogen.

Efter kirkebesigtigelsen får vi pandekager, en speciel bretonsk specialitet. Først får vi en almindelig pandekage med løgsmag og herefter får vi en pandekage med Calvados (den franske snaps). Turen går videre ud langs Atlanterhavet og vi nyder udsigten. Vi er også nede at soppe. Det er fantastisk, vandet er omkring 20°. Nyder eftermiddagskaffen på en fortovsrestaurant med udsigt over vandet. Beslutter at køre tilbage til Brest hvor vi hviler en times tid. Aftensmaden er overdådig. Flere bestiller muslinger og hertil et fantastisk fiskefad. Jeg spiser 3 forskellige slags grillede fisk. En dejlig dessert efter med frisk frugt og lidt is.

Mandag var den første dag hvor vi skulle se Bretagnes svineproduktion.

Coopagri er vores formidler af turen de 3 første dage på turen. Coopagri er næststørste andelsforetagende inden for landbrug i Frankrig og det største i Bretagne. Det beskæftiger sig med næsten alt vedrørende landbrug, og her er svineproduktion en del af det. Coopagri omfatter en hel del af avlen vel omkring 30 % og ca. 1,4 mill. svin hvilket er ca. 10 % af produktionen i området. Herudover beskæftiger de sig med foder og slagteridrift (som er 3,8 mill.). Coopagri er etableret i 1911 og omfatter 35.000 landmænd. Svinene udgør ca. 14 % af omsætningen. I Bretagne produceres der ca. 14 mill. svin på et område på ca. 30.000 km². Det svarer til en densitet af grise ligesom i Danmark. Der findes ikke decideret rådgivning herude, men snarere noget vejledning. Staten har ansat nogle folk som virkelig skal drejes og skubbes med, og det har Coopagri ansat en hel del folk til at hjælpe med. Der er ansat 4 personer alene til hjælp med myndighedsbehandling, og det der vedrører dette. Rådgivningen fra staten og Coopagri er vederlagsfri. Betalingen er som en del af medlemskabet.

Afsætning: Direktøren for Coopagri pointerede meget kraftigt at samarbejde er fremtiden. Han mener at mindre konkurrence giver mindre spild af penge og dermed en optimering i stedet for konkurrencen. Senere modificerede han det dog til at en vis konkurrence var positivt, men for meget (i Frankrig er der over 30 slagterier og kun 5 indkøbere fra de største indkøbscentre, og det var i hvert fald ikke optimalt, mente han). **Miljø er et meget stort problem** i Bretagne/Frankrig. I Bretagne må man have op til 120 søer inkl. slagtesvin, uden der indtil dato har været krav om et jordtilliggende. Det betyder at der nu er 2 kraftige restriktioner nemlig Installation Classé som drejer sig om overordnede miljøforhold og Nitrifikationsdirektivet fra EU. Frankrig har fået et bøde for ikke at overholde EU-direktivet, så d Coopagri er helt fremme i skoene nu. Igen her er der 7 personer fra Coopagri der støtter fordelingen og hjælp til unge landmænd med at komme i gang. Hovedparten af medlemmerne i Coopagri er under 45 år, og det tyder godt for fremtiden (det

kunne jo også være at de ældre landmænd ikke havde lyst til at betale for rådgivningen af de unge gennem køb af produkter). Hele Bretagne er en sårbar zone, det vil sige at der højst må udledes 170 kvælstofenheder. Det er over 210 nu, men kravet er 170 ved nyetablering og forandring. Vi er ikke blevet klar over hvornår det gælder for de eksisterende enheder – men de skal jo også tilpasses på et eller andet tidspunkt.

Fosfor:

Tilsvarende er kravet max. 110 enheder fosfor (P_2O_5 som indeholder 3/7 rent P). For at regulere dette, er der krav om gødningsplan, markplan, grønne afgrøder, køre næringsstofferne væk eller mekanisk behandling. ¾ af Bretagne har mere end 170 enheder per ha.

De store ejendomme (over 20.000 enheder P_2O_5) skal overholde det nu. Så vidt jeg kunne forstå var der en overgang mellem 10.500 og 20.000 enheder P_2O_5 . Dem under 10.500 enheder P_2O_5 havde ingen krav lige her og nu. En landmand kan have 120 søer med slagtesvin uden jord, det mener mange nuværende bretonske landmænd ikke er optimalt og hæmmende for fremtiden. Der hvor der er for meget kvælstof, kan man ikke udvide og det ser ud som om, det er vanskeligt at købe jord. Jordpriserne ligger så vidt vi kan mærke imellem 35.000-40.000 kr. per ha. Der er øjensynligt ikke noget jord at købe. Det kan også være fordi man egentlig for lov til at køre videre uden at gøre det. Husk at boniteten i Bretagne er svær lerjord på det meste af det.

Teknik: I området teknik, miljø og udvidelse af produktionen er der ansat 20 medarbejdere i Coopagri. Der arbejdes med 3 metoder til at reducere overskud.

1. Fordeling (det vil sige køre noget kvælstof ind på de inderste 150 km fra Paris's centrum hvor der i virkeligheden ikke findes et eneste dyr)
2. Kompostere gødningen
3. Behandle det ved fx forbrænding.

Øvrige ting: PIC har mistet ca. 80 % af sin markedsandel i Frankrig over de sidste 10-15 år. Vi kom ikke nærmere ind på hvorfor, men det må skyldes at der er problemer i forhold til hvad de franske avlsselskaber kan byde på?

Pietrain er mere resistent mod PMWS?!

Man havde ingen løsning på hvordan man styrer PMWS i 2 og 3-site besætninger. I de integrerede besætninger ser det ud som om de har det meget under kontrol. Hygiejne og management er absolut i top, og de kender godt 20 punkts planen.

Efter en dejlig frokost var vi ude at besøge formanden for Coopagri Bretagne. Han hedder Michael Blok. Han har 120 søer og på disse 120-125 søer måske ekskl. gylte, produceres der ca. 4.000 slagtesvin. Det så utroligt godt ud. Der er ikke en eneste løsgående so. En del af søerne går med brystbindsler.

Teknologien er høj, men bygningskvaliteten er elendig. Der er kun et at sige til det, hygiejnen er fantastisk, og det ser ud som om management er ligesådan. I slagtesvinestaldene anvendes der vådfodring efter norm, og ellers er der håndfodring overalt.

Man har en holdning til det man gør, og så gør man det. Hygiejnen er helt fantastisk. Man har et gylle-behandlingssystem hvor den tynde del fra drægtighedsstaldene (og ajen fra slagtesvinestaldene og farestaldene tror jeg nok) pumpes ned over nogle rør hvorved der foregår en denitrifikation. Der tilsættes nogle svampe, og man siger at herved bundfælles fosfor. Han sagde dog at det fordampede. Men jeg har ingen forestilling om hvordan det kan være realistisk.

Efter et par dage pumpes det ud i en åben lagune. Nærmere herom kan ses på vores hjemmeside - www.landbonord.dk - under konferancedag og chefkonsulent Jens Østergård.

Vi fik ikke under dette besøg nogle ting jeg tror kan bruges under danske forhold og på lidt længere sigt.

Tirsdag morgen var der igen dejligt vejr. På turen ned til "Chateuneuf defu" besøgte vi slagteriet Socopa. Det er et slagteri ejet af Coopagri. De slagter ca. 4 mill. grise (6.000 grise om dagen). Kædehastigheden er 640 grise i timen. Slagtevægten er 75-100 kg, alt ser utroligt pænt ud. Det går hurtigt, men råvarerne og færdigvarerne er utroligt pæne. Råvarerne er nok mere ensartede end vi er vant til. Man har det således at man har pligt til at aftage de ca. 1,5 mill. grise fra andelshaverne. ((((((Her er vi lidt i tvivl (((((((udregning))))))))))))) 6.000 grise – 4 mill. ??????????? for de sagde på et tidspunkt at 70 % af grisene kom fra andelshavere. Der kan være forskel på at være andelshaver og så være medlem af slagteriet.)))))

Slagteriet er bygget op, således at man skal aftage grisene fra andelshaveren hvorimod man ikke køber grise hvis ikke man har afsætninger for dem fra andre leverandører.

Det er fantastisk effektiv slagtedrift. Hygiejnen er god. Lønningerne til slagteriarbejderne er ikke ret høje, absolut højest 2/3 af de omkostninger vi har. Det er virkelig et lavtlønsområde at være slagteriarbejder. Efter hvad vi kan regne ud, slagteomkostningerne 2 eurocent per kg, det svarer til ca. 15 øre per kg eller 12-14 kr. per gris? I Danmark er de tilsvarende omkostninger ?????????????????????? kr./gris.

Jeg mener at kunne huske at vores slagteomkostninger ligger over 200 kr. per gris – det skal undersøges.

20 % af produktionen sende til eksport, og resten bliver solgt på hjemmemarkedet. Eksporten bliver solgt til både USA, Korea og Japan. Navnene er i hvert fald nævnt på dem de eksporterer til. De var meget opfyggelige med at få spurgt os om hvordan vi syntes det så ud. Den veterinær som var med os rundt var kvalitetskontrol, og han var meget opmærksom på om det var noget vi fandt som ikke var i orden. Som hovedregel vil jeg sige, der var nok pyntet lidt til vi kom, men jeg tror ikke på andet, end det er i orden, også til dagligt.

Besætningsbesøg på Gills svineproduktion. Produktionen består af 630 søer her, og de har i alt 630 + 230 søer. De laver 21.000 grise per år og er 10 ansatte. På veterinærområdet har de PMWS og PRRS. Staldanlægget er bygget i 1973. Male-/blande-anlægget ser ret traditionelt ud, men der er alligevel nogle muligheder for at ændre på strukturen i foderet. Han laver næsten alt foderet selv bortset fra det foder der anvendes den første uge efter fravæning. Der fravænes ved 21 dage. Herefter flyttes grisene til en sektion hvor de går i 4 uger, og senere overføres de til en ungsvinestald og igen senere til slagtesvinestald. Det er meget intensive stalde og alligevel meget billigt byggeri. Det er fantastisk rent og ordentligt over det hele. Grisene vokser 280-300 g de første 4 uger efter fravæning, det vil sige før grisene er 3-7 uger gamle. Det er flot, og det er flotte grise. Smågrisefoderet er tilsat Clortetracyclin og Colistin. Der er 29-26°C

Halvdelen af søerne er i et løsdriftssystem, og den anden halvdel er stadigvæk fikseret, placeret med bagbenene på triangelriste? Dyrene så godt ud. Der er ingen vinduer i staldene. Han har en gennemsnitlig faringsprocent på 88 % dog således at den er 2-3 % lavere hos de løsgående søer. Der anvendes enorme mængder af halm, og der er kolossalt rent over det hele. Han har selvstændig karantæne til indslusning af indkøbte polte. Besætningen er blevet fordoblet siden de overtog den i 1994. Det er sket ved gradvis udvidelse, og de ældre stalde er teknologisk og ikke på højde med noget vi kender. Alligevel laver de masser af grise per årso.

Gyllebehandlingsanlægget er lidt spændende. Tidligere skulle gyllen spredes på 290 ha, og nu er behovet kun 90 ha. Alt gylle på ejendommen bliver behandlet. Der produceres 16.000 m³ gylle per år. Det opdeles i 3 fraktioner, 3.000 m³ slam, en væskedel som kan spredes ud med et vandingsanlæg, og en kompostdel som er 1.000 tons. Det skal fjernes fra ejendommen. Den faste del har han ikke fundet nogen afsætning på endnu, men han er sikker på at han kommer til at lave penge på det. Kvælstoffet bliver fjernet med iltning i en stor beholder. Det er meningen det skal fordampe op som frit kvælstof (N₂). Kan det dog være en langsigtet løsning?

Behandlingsomkostningen alt inkl. er ca. 30 kr. per m³.

Tabel 1: Kompostens sammensætning målt som kg per m³

	Kvælstof - N	Fosfat (P ₂ O ₅)	Kali (K)
Kg per m ³	10 – 15	40 – 45	3 – 6

Jeg har svært ved at forestille mig at det her system er den endelige løsning, men det er i orden ifølge franske forbrugere og lovgivning. Han har ikke jord, så derfor skal han leje de 90 ha, og han er ikke interesseret i den, så derfor er han interesseret i denne behandling, så han ikke skal leje mere jord end nødvendigt.

Onsdag morgen var der igen godt vejr. Vi skulle besøge station De Guernevez der er Frankrigs førende forsøgsstation inden for design og afprøvning af stalde. De enkelte inventarfirmaer har mulighed for at stille deres produkter op, så svineproducenten kan komme at se dem. De arbejder med er lidt løsgående søer, lidt farestaldsafprøvning, lidt med dybstrøelse og især lidt om ammoniakfordampning.

Gylle: Her var virkelig manden der kunne give lidt overblik. I Frankrig arbejder man hovedsageligt med Aerob fordampning af kvælstof som N₂. Fosforen skal udskilles på noget halm eller lignende, og man håber man kan sælge det på poser eller på anden måde til andre egne af landet.

Vi så 2 systemer med overspredning af gylle på halm som så skulle vendes. Det gav et kompostlignende produkt. Der kan fordampes op til ca. 70 % af kvælstoffet, og alt fosfor og alt kali er intakt. Der er i alt 7 ansatte hvoraf de 5 passer grise. Udover de ansatte som er på forsøgsstationen bliver afprøvningsstyret af nogle rådgivere ude i landet, som har et landmandsfællesskab som afgør hvilke ting der skal afprøves. Jeg kan ikke forstå det, men vi må ind at kigge på om det er det rigtige at få kvælstoffet til at fordampe som frit N₂ (det er ikke acceptabelt hvis det fordampes som ammoniak), og dermed kun have et fast stof tilbage som kan transporteres over større afstande.

Sidst på eftermiddagen besøgte vi en foderstoffabrik, tilhørende Coopagri. Der er ikke meget at sige, andet end det så ualmindeligt godt ud. Man formåede at holde antallet af recepter forholdsvis lavt. Ca. 30 % af produktionen blev pelleteret, resten blev solgt som melfoder. Der var en merpris for pelletering på 4 kr. per 100 kg og en merpris for varmebehandling på 3 kr. per 100 kg. 25 % af det foder der blev solgt var kyllingefoder, og ca. 30 % af alt foderet blev varmebehandlet. Det vil sige i virkeligheden blev ikke ret meget af foderet varmebehandlet til grisene. Vi arbejdede længe på at skaffe en pris på forarbejdning af foder på en moderne foderstoffabrik som denne. Efter vi blev færdige med at lægge sammen inkl. salg af markedsføring på 2 kr. per 100 kg kom vi til en bruttoomkostning på ca. 16 kr. per 100 kg til forarbejdning, salg o.s.v., hvis det er pelleteret og varmebehandlet. Det var svært at finde helt ud af om der var inkl. avance i dette beløb. I Danmark arbejdes der vel mellem 20 og 22 kr.

Fodersammensætningerne kunne vi ikke få ret meget at vide om. Det var "meget hemmeligt". Vi fik dog at vide at foderet bestod af byg, hvede, sojaskrå, lidt mineraler og sommetider lidt raps og

sommetider lidt ærter og så ikke ret meget mere end det. Derimod kunne vi konstatere at godt 10 % af foderet var indkøbt som medicineret foder ordineret af dyrlægen. Men en forholdsvis simpel omregning kan man sige at alt foder til grise under 20 kg er medicineret.

Det er naturligvis ikke helt rigtigt da der kan være enkelte der får lidt slagtesvinefoder, men som udgangspunkt så er alt foder til grise under 20 kg indkøbt medicineret, typisk med lidt Tylan og Colistin og lidt Clortetracyclin.

Dyrlægeomkostningerne er størrelsesorden 3-4 gange så høje som i Danmark og det er nok inkl. fodermedicinering, men det er jeg i virkeligheden lidt i tvivl om. Det gør at strategien med at vælge medicin eller ikke medicin den er nok lidt tvivlsom.

Kommentar: I de områder vi har kørt i indtil nu har vi ikke kunnet set ret meget landbrugsjord. Der er ikke tradition for at der er en sammenhæng imellem produktionen og jorden. Forklaringen er måske at Bretagne fra gammel tid af var meget fattigt. Vi kan ikke forstå at man ikke køber jord, fordi prisen er 30-35-40.000 kr. per ha for det bedste lerjord man kan forestille sig. Hvorfor man så ikke gør det eller ikke kan, det kan vi ikke rigtigt finde ud af.

Torsdag morgen skal vi ud at besøge Institut teknik de pork, ITP. ITP er Bretagnes svar på landbrugets rådgivningscenter, vel nok det nærmeste man kommer en placering i sektoren. ITP er bindeled mellem Inra en stats finansieret forsøgsstation og landbrugets rådgivere. Der er ansat specialister inden for hvert fagområde. ITP yder uvildig rådgivning til landmænd og rådgivere som er medlem af et kooperativ (andelsforetagende). ITP har 80 ansatte som er agronomer og teknikere, veterinære og økonomer. Der 17.000 svineproducenter i Frankrig og herudover 1.000 teknikere til at støtte producenterne.

Af punkter som er interessante under mødet gælder følgende:

- Gyllebehandling og reduktion af lugt i Bretagne er utroligt vigtigt.
- Jeg ved ikke hvor stort landbrugsarealet er, det er vi stadigvæk ikke blevet helt klar over, men problemerne med at jorden ikke hænger sammen med produktionen er svær at løse. Det er også vanskeligt at skaffe halm til den nuværende kompost. Man mener at Frankrig får svært ved at opretholde sin svineproduktion i Bretagne, der er jo også kyllinger og kvæg!
- Der er for få købere til svinefarme. De er vanskelige at prissætte da der er kraftig opposition imod dem (det gælder også fiskerne pga. udledning til det nære havmiljø) på grund af forurening og lugt.
- Svineproduktionen i Bretagne og resten af Frankrig er meget forskellig. Det øger kravet til "minoriteterne" her. Der produceres 16 mio. svin i Bretagne og 26. mio. svin i Frankrig.
- Det almindelige er mellem 50 og 250 søer med integreret slagtesvineproduktion. Ejerne af svineproduktionen er hovedsageligt unge mennesker.
- Frankrig har resultater blandt de bedste i verden for deres svineproducenter. Der er ca. 1,3 mio. søer, 68 % af disse produceres ud fra indkøbte LY-polte fra kooperativer svarende til Dan-avl.
- Af slagtekroppene bliver 25 % købt som halve kroppe og 75 % bliver en form for forarbejdet.
- Slagtealderen på minimum 182 dage bliver ikke kontrolleret - den er politisk ("image" af ej hormoner og moderne produktion).

Herudover fik vi et flot foredrag om kødkvalitet. Der er ikke noget nyt at tilføje i forhold til dansk svineproduktion. Samt avl og genetik. En hel del af avlen i Frankrig er gået sammen under en organisation dannet som Danavl. De lægger avlsstrategien og anvender SAS-BLOP teknik til at lave fremgang. Det har virkelig virket for dem. Det er flot.

Igen her var der ikke så meget nyt at fortælle andet end man vil have halotan væk og bla, bla, bla. Vi søgte efter nogle få nye ting. Jeg bemærkede ikke der kom nogen, måske er de der, men de orienterede i hvert fald ikke om dem.

Torsdag aften havde vi festbanket i en af Parises fine restauranter. Det var utroligt hyggeligt og dejligt, og ikke mindst tjeneren forstod at lave det til en oplevelse. Han var konstant ude på ballade og skrammer. Det var utroligt hyggeligt, og han gik så godt som ikke over stregen.

Fredag står det på Parises gader og Eiffeltårnet, det glæder jeg mig til. Eiffeltårnet og rundtur i sightseeing bus var en utrolig oplevelse. Prøvede også Metroen på egen hånd. Det var svært når man ikke kender navne på gader og steder svarende til Metroen og ikke taler fransk. Det gik og jeg kom den rigtige vej begge gange!

Josva Møller Jensen

Bilag:

Tabel 2: Antal landbrug med tilhørende hektarer i Bretagne

Antal hektarer per ejendom, 2000	Landbrug		Samlet [1000 ha.]	
	Antal	Procent	Antal	Procent
0 – 35	29.701	58,0	347	20,4
35 – 100	19.576	38,2	1.108	65,1
100 – 200	1.866	3,6	230	13,4
Over 200	76	0,1	18	1,0
Total, antal	51.219	100,0	1.702	100,0

Brugenes med mere end 50 ha er øget meget kraftigt fra 1988 til 2000 (~x 10)

Tabel 3: Antal landbrug i Bretagne med animalsk produktion

	Antal husdyr i Bretagne, 2000	
	Antal brug	Antal dyr
Malkekøer	26.812	648.232
Kvæg i alt	31.558	2.261.780
Søer og gylte	4.700 ca.	729.321
Antal svin	9.102	8.160.524
Herudover er der en del fjerkræ		

Tabel 4: Landbrugsarealets anvendelse i Bretagne

	Bretagne i 2000	
	Antal landbrug	Antal 1.000 ha.
Kornafgrøder	35.404	540
Bælgafgrøder	5.503	30
Grovfoder	31.835	793
Vedvarende græs	32.017	181
Øvrige afgrøder	-	158
I alt	49.317	1.702